

פתח דבר

דוח שנתי 67ב לשנת 2016 ולחשבונות שנת הכספים 2015 כולל 39 דוחות העוסקים בביקורת במשרדי ממשלה, במוסדות מדינה, בחברות ממשלתיות ובתאגידים וכן בביקורת על מערכת הביטחון.

משרד מבקר המדינה פועל לביצוע תהליכי בדיקה וביקורת באופן מעמיק ויסודי, מקצועי והוגן ולפרסום דוחות ביקורת אובייקטיביים, אפקטיביים רלוונטיים וברורים, אשר יורדים לשורשן של תופעות.

משרדי שם דגש מיוחד על ביצוע ביקורות בנושאים מערכתיים בעלי השפעות לאומיות רחבות הנוגעים לכמה משרדי ממשלה ורשויות ציבוריות. בדוח זה מובאת הביקורת על שיתופי הפעולה של ממשלת ישראל עם הסוכנות היהודית, שהיא אחד מהמוסדות הלאומיים. בשנת 1952 העניקה המדינה לסוכנות מעמד ממלכתי ייחודי, המתבטא גם במתן פטור ממכרז להתקשרויות משרדי הממשלה עמה ובפטור מתשלום מסים ותשלומי חובה ממשלתיים מסוימים. במהלך השנים התרחב מגוון ההתקשרויות, ונכללו בהן התקשרויות שלא היה מקום לאשר בפטור ממכרז. ההרחבה הזו עלולה למנוע ממשרדי הממשלה להשיא את היתרונות הגלומים במכרזים פומביים ואף לפגוע בהשגת תכלית פעולות הממשלה שמטרתן לעודד מעורבות של החברה האזרחית בפרויקטים בשיתוף הממשלה. זאת ועוד, במהלך כל אותן שנים לא אמד משרד האוצר את שווי הפטור ממסים שניתן לסוכנות ומוסדותיה, כמתחייב לנוכח הצורך בשקיפות ההוצאות וההכנסות של הממשלה ולנוכח הוראות הדין.

נושא נוסף שנבדק בדיקה מערכתית הוא הפיקוח על כשרות המזון. ממצאי הביקורת מעידים על כשל חמור של המועצות הדתיות שנבדקו בכל הנוגע לאכיפת הוראות נוהל הכשרות. עוד עולה מן הממצאים כשל חמור של המשרד לשירותי הדת ושל הרבנות הראשית בכל הנוגע ליכולתם לקדם רפורמות משמעותיות במערך הפיקוח על הכשרות,

ובכך למנוע את תלות משגיח הכשרות בבעל העסק ולצמצם את עלויות הפעלתו של מערך הכשרות. ראוי ונכון הוא שהשר לשירותי דת יפעיל את סמכותו המוענקת לו בחוק שירותי הדת ויתערב ללא דיחוי לצורך הנהגתה של רפורמה מקיפה להסדרת מערך הכשרות במועצות הדתיות.

אחד מיעדי מבקר המדינה הוא ההגנה על זכויות האדם בכלל והזכויות החברתיות-כלכליות בפרט, בדגש על הבטחת שמירת זכויותיהן של האוכלוסיות החלשות בחברה. אחד מפרקי הדוח עוסק בטיפולים בתחום התפתחות הילד. בביקורת בנושא זה נמצא שפיצול האחריות לאספקת שירותי התפתחות הילד בין גורמים רבים גורם לנזקים חמורים; משרד החינוך כשל במתן מענה טיפולי פרה-רפואי לילדים הזקוקים לו; הקופות ומשרד הבריאות לא בחנו את היקף התופעה של אי-ניצול סל השירותים על פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי. פרקי ביקורת נוספים בתחום זה עוסקים בילדים ובני נוער בסיכון בפנימיות של משרד הרווחה ובטיפול בהסדרת מעמדם האזרחי של בני משפחה זרים של ישראלים. חובתה של המדינה לפעול בנושאים אלה בהקדם ולשפר באופן משמעותי את הטיפול באוכלוסיות אלו.

פרקים רבים בדוח שנתי זה עוסקים בנושאים הנוגעים לאיכות חייהם של האזרחים במדינה, שמירה על זכויותיהם והשירות שהם מקבלים מגורמי השלטון השונים. אחד מפרקי הדוח עוסק במניעת הפליה באספקת שירותים ומוצרים ובכניסה למקומות ציבוריים. ממצאי דוח זה חשפו מקרים של טיפול רפה באירועי הפליה משמעותיים ומתמשכים. הממצאים בסוגיית האכיפה הפלילית והאזרחית והטיפול הממשלתי בהפליה חושפים כי במבחן התוצאה נעשה שימוש דל של הרשויות באמצעים ובסעדים העומדים לרשותם של נפגעי הפליה. פרקי ביקורת נוספים בתחום זה עוסקים בהפעלת חדרי ניתוח בבתי חולים כלליים; באסדרה ופיקוח בתחום הרוקחות; בפיקוח הכולל על בתי הספר; בהבטחת זכות אזרחי המדינה לקבורה אזרחית; בשימוש בחומרי הדברה בגידול ירקות ובפירות ובזיהומי מים בין מדינת ישראל לשטחי יהודה,

שומרון ורצועת עזה. כל רשות ציבורית היא נאמן הציבור, ועליה לפעול בתחומה על מנת לתת לאזרחי המדינה שירות איכותי ומיטבי.

במשטרת ישראל נבדק בין היתר נושא ההתמודדות עם הפשיעה החקלאית. תרומתם של החקלאים למדינה היא חיונית מהבחינה הכלכלית, החברתית, הערכית והלאומית. זה שנים סובלים החקלאים מתופעות חמורות של פשיעה הפוגעות בהם מהבחינה הכלכלית והמורלית. ממצאי דוח זה מעידים על חולשה באכיפה, על אוזלת יד ועל היעדר מענה מערכתי לבעיה זו ומלמדים שהחקלאים עומדים בפני תופעה קשה זו חסרי אונים ונאלצים להתמודד עמה כמעט לבדם.

בפרק על מוסדות המדינה, חברות ממשלתיות ותאגידים הובאו ממצאים בנושאים האלה: טיפול המוסד לביטוח לאומי בתביעות נגד צד שלישי (שיבוב); היבטים בהתנהלות מכללת עזריאלי - מכללה אקדמית להנדסה ירושלים; הסכם הגז של חברת החשמל לישראל בע"מ; פגמים בסדרי החכרת קרקע למוסדות ציבור למטרות ציבוריות. נמצא כי התנהלות הגופים הללו אינה עולה בקנה אחד עם כללי המינהל התקין.

תחום חשוב שבו עסקה הביקורת הוא נושא התקשוב ופשיעת הסייבר. בדוח זה מובאות תוצאות הביקורת על התקשוב הממשלתי; התמודדות משטרת ישראל עם פשיעת סייבר מתוחכמת; ופרויקטים בתחומים אלה בצה"ל. ההתמודדות עם איומים במרחב הסייבר היא אתגר לאומי המחייב את הגורמים הרלוונטיים לבסס תפיסה אסטרטגית מתאימה ולהעצים במידה רבה את יכולותיהם הטכנולוגיות. כל זאת בשיתוף מטה הסייבר הלאומי ותוך כדי בחינת הידע המקצועי בעולם.

דוח זה מכיל גם ממצאי ביקורת הנוגעים למערכת הביטחון. בנושאים הנוגעים לחיי אדם נבדקה פעילות הרשות לפינוי מוקשים והיבטים בטיפול בנושאי בטיחות ביבשה בצה"ל. בנושאים הנוגעים לטיפול בפרט בצה"ל נבדקו השירות הרפואי לחיילים בשירות חובה ומערך בריאות הנפש בצה"ל. בתחום הנושאים המבצעיים הנוגעים לביטחון המדינה נבדקו כאמור פרויקטים בתחום התקשוב בצה"ל ופעילות

המעברים בין ישראל לבין אזור יהודה והשומרון. היבטים של יעילות וחסכון נבדקו בנושא העסקת יועצים וכוח אדם חיצוני במשרד הביטחון ובנושא חוצה ארגונים - ההיערכות לטיפול בחללים באירועי חירום.

דוח ביקורת זה מתפרסם במתכונת חדשה ועשירה מהבחינה החזותית, שנועדה להביא את ממצאי הביקורת והמלצותיה לידיעת הציבור הרחב בדרך פשוטה ונגישה גם כאשר הנושא מורכב ורווי פרטים וממצאים. אני סבור כי בדרך זו נגשים באופן טוב יותר את חובתנו להביא לידיעת הציבור הרחב את ממצאי הביקורת וניטיב להתאים את עבודת משרדנו לעידן המידע הנוכחי. אני תקווה כי בכך נסייע להבנה טובה יותר של דוחות הביקורת, ובטוחני כי יהיה בכך גם כדי לתרום לתיקון הליקויים וליישום המלצות הביקורת. אנו נמשיך במגמה זו ונפעל להצגת ממצאי הביקורת בדרך נגישה ככל האפשר.

הכנת דוח זה, כקודמיו, הצריכה מאמץ רב של עובדי משרד מבקר המדינה, אשר עמלו על הכנתו בקפדנות, ביסודיות ובמקצועיות, כנדרש. תודתי והוקרתי נתונות להם. חובתם של הגופים המבוקרים היא לפעול בדרך מהירה ויעילה לתיקון הליקויים שהועלו בדוח זה על מנת לקדם את השירות הציבורי בישראל ובכך לשפר גם את איכות החיים והסביבה של תושבי ישראל. משרד מבקר המדינה שם דגש מיוחד על מעקב אחר תיקון הליקויים שמועלים בדוחותיו, ומגמה זו תימשך.

יוסף חיים שפירא, שופט (בדימ')

מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

ירושלים, אייר התשע"ז
מאי 2017